

Cuvânt-înainte

Născută în Orient, unde cele mai vechi motive sunt atribuite autorului indian Bidpay, fabula a apărut pe continentul european încă din secolele VII-VI î.H. În Grecia, avându-i ca precursori pe Arhiloc și Hesiod, specia și-a aflat cea mai mare strălucire în opera lui Esop. Preluată de romani, a fost continuată de Fedru și Avian, care au dezvoltat cu ingeniozitate temele din creația grecului Esop. În perioada Evului Mediu, fabula s-a apropiat de basmul popular prin *Romanul lui Renart*, o colecție de povești animaliere franceze, culminând în secolul al XVII-lea prin scrierile lui La Fontaine, care a influențat toate creațiile fabulistice din perioada ce a urmat.

Spre deosebire de literatura occidentală, unde fabula începuse să decadă în secolul al XIX-lea, în literatura română specia a cunoscut în această epocă marile ei momente. Aflându-și un deschizător de drum în Dimitrie Cantemir, care a utilizat alegoria în romanul *Istoria ieroglică*, întâiul nostru fabulist este considerat Dimitrie Țichindeal, care a transpus în românește creațiile sârbului Dositei Obradovici.

În prima jumătate a veacului al XIX-lea, fabula a devenit una dintre speciile predilecte ale scriitorilor noștri. Cultivată de autori importanți ai perioadei, Gheorghe Asachi, Anton Pann, Alecu Donici, Ion

Heliade-Rădulescu, ea și-a aflat în Grigore Alexandrescu cel mai original fabulist al acestui secol. În afara acestora, au scris acum fabule și autori mai puțin cunoscuți, dar și scriitori valoroși, pentru care orientarea spre genul fabulistic s-a produs în mod incidental, ca de pildă în cazul lui I. L. Caragiale.

În secolul al XX-lea, n-au mai existat autori români care să se facă remarcă exclusiv prin fabulă. Specia a reprezentat doar un aspect al operei unor scriitori precum Cincinat Pavelescu, Vasile Militaru, George Topîrceanu, Tudor Arghezi, Marin Sorescu și alții.

Adrian Săvoiu

Repere cronologice

LITERATURA ROMÂNĂ

LITERATURA UNIVERSALĂ

înainte de sec. VII î.H. Circulă în Orient *Panchatantra* și *Hitopadessa*, primele culegeri de fabule atribuite indianului Bidpai (sau Pilpay), compuse în sanscrită și traduse în arabă.

sec. VI î.H. În Grecia, Esop (sclav trac sau frigian) compune o serie de povestiri cu animale, având un pronunțat caracter alegoric și moralizator.

sec. I d.H. Fabula trece la romani. Avian versifică unele dintre fabulele lui Esop, iar Fedru, cel mai mare fabulist al romanilor, își scrie opera intitulată *Fabule esopice*.

1270 Gerhard von Minden evidențiază valoarea educativă a fabulei: „Animalele vorbesc și, deși nu-i adevărat ce se întâmplă, ne dau învățătură.”

1349 Călugărul Ulrich Boner din Berna publică talmăcirii din fabulistul latin Avian.

1703 Costea Dascălul din Scheii Brașovului copiază *Viața a lui Esop*.

1717 Vasile Ieromonahul copiază *Pildele lui Esop cu toate jigăniile*.

1795 Se tipărește prima ediție a cărții populare *Esopia*, cuprinzând viața și pildele lui Esop.

1814 Dimitrie Țichindeal tipărește la Buda *Filosoficești și politicești prin fabule morale și învățătoare*, primul volum de fabule din literatura română.

sec. XVI Teologul german Martin Luther scoate în relief caracterul alegoric al fabulei, care permite spunerea de către animale a unor adevăruri ce nu sunt auzite cu plăcere.

1668-1694 Perioadă în care francezul La Fontaine publică șase cărți de *Fabule*, care vor influența toate creațiile fabulistice din secolele următoare.

sec. XVIII Scriitorul și filosoful german Gotthold Ephraim Lessing (1729-1781) se afirmă ca unul dintre cei mai însemnați teoreticieni ai fabulei.

1787 Scriitorul german Johann Gottfried Herder publică volumul *Despre imagini, poezie și fabulă*, amplă cercetare despre geneza fabulei și relația ei cu mitul.

1788 Apare la Leipzig volumul *Fabulele lui Esop și ale altor fabuliști, traduse din diferite limbi în sloveno-sârbă* de Dositei Obradovici.

1792 Francezul Florian publică volumul *Fabule*.

prima jumătate a sec. al XIX-lea Scriitorul rus Ivan Andreevici Krîlov (1769-1844), considerat ultimul mare fabulist din literatura europeană, își publică *fabulele*.

1836 Gheorghe Asachi publică volumul *Fabule alese pe românește aduse*.

1842 Alecu Donici tipărește un volum de *Fabule*, unde pot fi recunoscute influențe din cartea rusului Krîlov.

1847 Grigore Alexandrescu publică volumul de poezii *Suvenir și impresii, epistole și fabule*, care îl evidențiază drept cel mai important fabulist al nostru în secolul al XIX-lea.

1860 Ion Heliade-Rădulescu publică studiul *Fabula*, cea dintâi lucrare teoretică de la noi, în care analizează începuturile speciei în Antichitate și evoluția acesteia, cu principalii autori din literatura universală până în contemporaneitate.

1869 Gheorghe Sion publică volumul *101 fabule*, iar ediția a doua, revăzută, în 1886.

a doua jumătate a sec. al XIX-lea
Publică fabule autori precum: Grigore Tăutu, C. D. Aricescu, Gheorghe Baronzi, Nicolae T. Orășanu, iar ocazional Dimitrie Bolintineanu, Vasile Alecsandri, B. P. Hasdeu, I. L. Caragiale.

1895 Apare volumul *Culegere de fabule* de Costache Bălăcescu.

1907 George Ranetti publică volumul *Fabule*.

1928 Vasile Militaru dobândește notorietate prin volumul *Fabule*.

1934-1936 Se publică antologia *Fabula în literatura românească* (vol. I-II) de Gheorghe Cardaș.

1946 Marcel Breslașu publică volumul *Niște fabule*.

1957 Tudor Arghezi publică fabule în volumul *Stikuri pestrițe*, afirmându-se drept cel mai important fabulist român din secolul al XX-lea.

1961 Apare *Antologia fabulei românești*, ediție îngrijită de Sanda Radian.

1966 Se publică *Antologia fabulei românești (de la începuturi până în zilele noastre)*, ediție îngrijită de Constantin Ciuchindel.

1976 Se tipărește *Fabula în literatura română*, antologie de Georgeta Loghin.

1983 Sanda Radian publică volumul *Măștile fabulei*, o analiză amănunțită a etapelor de evoluție a speciei în literatura română.

Notă asupra ediției

Antologia de față cuprinde o selecție din fabulele celor mai importanți autori români, de la începuturi până în a doua jumătate a secolului XX. Este ilustrată astfel evoluția istorică a speciei în literatura noastră, pornind de la Dimitrie Țichindeal, care și-a publicat opera în anul 1814.

Volumul reproduce unele dintre cele mai reușite creații ale unor autori care au reprezentat, uneori cu strălucire, fabula românească de-a lungul timpului. Ordinea antologării scriitorilor este dată de anul nașterii fiecăruia. Pentru a demonstra continuitatea speciei, alături de nume importante, legate structural de fabulă (de exemplu, Grigore Alexandrescu sau Alecu Donici), am introdus o serie de autori care, cu toate că s-au apropiat tangențial de fabulă, au creat opere originale și pline de inventivitate.

În general, în transcrierea textelor s-a urmărit respectarea particularităților de limbă proprii fiecărui scriitor, iar actualizările s-au făcut numai acolo unde au fost necesare. În ortografierea cuvintelor, s-au aplicat normele în vigoare. În notele de subsol, au fost explicate unele cuvinte mai puțin cunoscute, fie ieșite din uz, fie cu circulație regională, și s-au tradus expresiile din alte limbi. Notele care aparțin autorilor antologați au fost diferențiate de celelalte note explicative prin consemnarea cu *n.a.*

*Dimitrie
Țichindeal*

(1775-1818)

Dimitrie Țichindeal (1775-1818), fabulist și traducător. După studii teologice profesează ca învățător, revizor școlar și preot în Becicherecul Mic, județul Timiș, localitatea sa natală. Împreună cu un grup de cărturari, a deschis în 1812, la Arad, Școala Preparandală, unde a fost și profesor. Participând la mișcarea de înființare a unui episcopat românesc la Arad, este acuzat de autorități de a se fi ridicat „contra constituției împărăției habsburgice”. Epurat din învățământ, persecutat, i se confiscă volumul de fabule pe care tocmai îl publicase. În ultimii ani ai vieții se retrage în satul unde se născuse.

Operele sale tipărite sunt în cea mai mare parte traduceri și au un caracter didactic. Promotor al ideilor iluministe, este interesat de fabulele grecului Esop nu numai pentru că ofereau norme morale general valabile, dar și pentru că îi dau posibilitatea exprimării voalate a unor idei politice. Tălmăcește fabulele

sârbului Dositei Obradovici, care la rândul său l-a avut drept model pe Esop, și le publică în volumul *Filosoficești și politicești prin fabule morale nice învățături* (Buda, 1814), considerată prima carte de acest gen din literatura română.

Adaptate la realitățile autohtone, armă împotriva ignoranței și dezbinării, fabulele lui Dimitrie Țichindeal au ca notă particulară amplificarea moralei din final, așezată uneori sub titlul „Învățătură”.

*Lupul și capra*¹

Lupul au văzut pre un munte înalt și petros o capră păscându-se, pre carea nu se nădăjduia că o va putea prinde. Deci au gândit să o momească la sine, zicându-i:

— O, soruică, sorioară, vină-mi-ți la moșu, că aci nu-i prea bine de tine, că-i primejdios locul și surupăcios, de unde poți lesne cădea și a-ți scurta viața. Încă cătră acéia, precum mi se véde, nici pășune nu ai destulă; ci scoboară-te aicea în vale, că mai bine îți va fi.

— Este, tocma așa va fi, cum zici tu – crépe-mi-ți inima în tine, slutule și netrebnicule – respunse capra. Eu nu știu, de când sunt pre lume, ca să fie fost lupii frați cu caprele. Și acum nu mă pricep de când s-au făcut lupii așa de buni și așa milostivi. Du-te! Du-te, slutule, că aicea nu ți se ascultă minciunile, și te uită într-o apă undeva, apoi vei vedea oare stă-ți formos să te prefaci că esci bun – urgiia hiarelor și motântanel!

Învățătură. Sfatul lupului aicea se pare a fi bun, însă pentru sine, iară nu pentru capră. Drept acéia capra înțeleaptă fu, gonindu-l de la sine, bațjocorindu-i sfatul și fățărnicia bunătății lui. Așadară de năravul cel lupesc și când se face mai bun și de mai frumoase sfaturi, totuși și atuncea mai tare trăbue să ne témem și să ne păzim de el, că lupul e lup, părul schimbă, iară năravul nu, precum zic înțelepții bătrâni.

¹ Textele păstrează forma ediției din 1975 (Dimitrie Țichindeal, *Fabule și morălnice învățături*, Ed. Facla, îngrijită de Virgil Vintilescu), care modifică punctuația, dar păstrează particularitățile ortografice date de transcrierea din alfabet chirilic în alfabet latin.

Lupul și calul

Un lup bătrân au văzut un cal bun, însă nu se încumăta, nici îndrăzneța să sae asupra lui, temându-se ca nu cumva să-i scape, sau să-l poată lesne birui. Drept acéia au gândit că cu înșelăciune îl va căpăta, ca să mănânce. După acéia s-au apropiat umilit și cu blândéțe și-l întrebă de sănătate zicând:

— Ești sănătos, frate calule?

Însă calul precepând vicleșugul lupului, și așa au gândit, ca cuiul cu cuiu să-l scoată. După acéia au început a-i spune că întră altele se află sănătos și bine numai cât iaste întrun picior dinapoi înspinat și foarte rău îl doare piciorul. Auzind lupul acéste i-au zis:

— Ho, ho, frate calule, acéia iaste cea mai lesne lucrare. Vîno să ți-l trag cu dinții afară, apoi îți va tréce.

După acéia stînd calul au rădicat piciorul său, iar când au văzut că au căscat lupul gura sa, așa l-au plesnit, cât i-au sfărâmat dinții toți din gură; apoi sărînd, s-au dus cu bucurie preste cîmp. Lupul rămîne aci văitîndu-se și zicîndu-și: „Până acum tot ai mințit, dară acum gătași cu minciunile. Așa ți se cade, că până acum ai fost căsap cailor, iar acum te făcuși doctor să-i vindeci.”

Învățătură. Tocma așa se întîmplă la fiescecarele care se nădăjduiasce spre nedreptate, spre minciuni și spre înșelăciuni.

Cânele și lupul

Un câne dormind într-o noapte de veară înaintea curții, au venit un lup și au vrut să-l mănânce. Iară el au început a-i grăi să nu-l cârtească acuma, căci e foarte mârșav. Și îi spunea că va fi nuntă în casă și el se va hrăni de se va îngrășa. Apoi atuncea să vini preste patru zile, că vei avea barem ce mânca. Toate aceaste lupul crezându-le s-au dus. Deci venind la vrémea cea zisă, nu e cânele afară. Acesta îl chiema prin gard afară aducându-i aminte de vorba ce au vorbit. Însă cânele îi răspundea, zicând:

— Când mă vei afla mai mult afară înaintea curții, tu să nu mai aștepți nuntă, ci caută-ți de gură.

De năpaste și de primejdie să caute omul cum se va putea mântui și scăpa.

Cerbul și puiul lui

Pre cerb l-au întrebat puiul lui:

— Taică! Cum e aceasta că tu ești cu mult mai mare decât câinii și ai coarne mari și totuși cum auzi câinii lătrând începi a fugi?

— Oh, fătul meu! au răspuns bătrânul cerb – câinii sunt gâlcevitori, iară eu din fire sunt urătoriu de gâlceavă, apoi mai voesc a mă da în laturi.

Norocos iaste omul acela carele e așa alcătuit de nu se mânie lesne și carele poate în vrémea mâniei a judeca, care uraște gâlceava și de ea se feriaște, acela scapă și se izbăvește de multe răutăți și de nepăciuiri în viața sa.

Cocoșul, cânele și vulpea

Cocoșul și un câne mare au călătorit împreună și înnoptând în câmp, au aflat un stejariu foarte înalt și găunos (buturos). Deci cocoșul au zburat pre o creangă sus, iar cânele s-au băgat în gura lemnului să nopteze. Apoi noaptea cocoșul cântând după obiceiul său, l-au auzit vulpea și au alergat acolo, însă văzându-l la înălțimea lemnului, au început a-i spune că ea din tinerete au avut mare prietenii cu cocoșul și ar vrea ca și cu el să se înbrățișeze și să se sărute.

— Eu sunt spre acéia foarte bucuros, draga mea vulpe, au răspuns cocoșul, ci întră mai întâiu în butoara lemnului și deșteaptă pre portariul meu.

Iară vulpea a început a striga:

— Hei, mă! Care doarme aci?

Apoi sărind cânele, au apucat-o de gât și strângând-o cu dinții o au sugrumat.

Deci așa s-au făcut sfârșitul prieteniei. Când ar avea cineva cu cei vicleni și răi ceva a descurca, totdeauna să caute să-l înduplece. Încă de va avea ceva cu cineva cu care va putea fi vrednic, să-l învețe minte. Iară de pricepe că-i mai slab decât înprotivă luptătoriul, atuncea el să nu se prindă cu el de păr.

Cânele cel bătrân și vânătorul

Un câne vânătoriu bătrân și fără de dinți nu putea ca în vremea tineretelor sale să vâneză, nici să prindă, nici să țină bine, fiindcă era fără dinți. Și pentru acéia

vânătorii adeseori îl bătea, până ce au început acesta odată a-i grăi:

— Tiranule, nemulțămitoriule oame! Ce mă bați fără de nicio dreptate? Pentru ce nu-ți aduci aminte de slujba mea și de credința cea dintâiu. Că eu tocma acéia voe și osârdie am și acuma. Ma ce voi face acuma când n-am nici putérea cea dintâiu nici dinții!

Învățătură. Și aceasta iaste împotriva nemulțămirei cei réle, care uită facerile de bine céle trecute și nu știe osebi céle ce se pot dintru céle ce nu se pot. Acestor răotăți numai anima cea rea și cu totul nătrăbuită iaste supusă și plecată, nu cea bună și fără de răotate.